Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PRIIT PIKAMÄE
esitatud 15. aprillil 2021 [1]

Kohtuasi C-564/19

Kriminaalmenetlus
ISi
vastu

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Pesti Központi Kerületi Bíróság (Pesti linnaosa kohus, Ungari))

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Õigus saada kriminaalmenetluses teavet – Direktiiv 2012/13/EL – Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele – Direktiiv 2010/64/EL – Õigus viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul – Direktiiv 2016/343/EL – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – ELTL artikkel 267 – Vastuvõetavus – Kaebus õiguse huvides otsuse peale, millega esitatakse eelotsusetaotlus – Kõrgema kohtu õigus tunnistada see otsus õigusvastaseks

1. Kuidas teha kindlaks, kas Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotlus on selle taotluse esitanud kohtule vajalik „otsuse tegemiseks“ ELTL artikli 267 lõike 2 tähenduses? Kuidas tõlgendada seda mõistet „otsuse tegemiseks“, mis on eelotsusemenetluse võti? Küsimus ei ole kahtlemata uus, kuid on omandanud täiesti erilise mõõtme väga paljudes, isegi liiga paljudes asjades, kus on väidetavalt rikutud õigusriiki ja õigusemõistmise sõltumatust ning mida Euroopa Kohus on käsitlenud või mis on parajasti arutamisel. Tuleb märkida, et Euroopa Kohtule esitatakse korrapäraselt eelotsuse küsimusi, mis mõnikord on abipalved liikmesriikide kohtutelt, kes on mures või isegi ärevil distsiplinaarmenetluste kasutamise tõttu – küsimused, millele tuleb vastata, järgides selle erilise õiguskaitsevahendi traditsioone, milleks on eelotsusetaotlus.

2. 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsuses Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny (C-558/18 ja C-563/18, edaspidi „kohtuotsus Miasto Łowicz“, EU:C:2020:234) püüdis Euroopa Kohus oma kohtupraktikat eelotsusetaotluste vastuvõetavuse alal konsolideerida selles nii tundlikus valdkonnas, milles mõistel „seadusjõud“ võib olla muu mõõde kui rangelt õiguslik. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule võimaluse täpsustada selle kohtuotsuse ulatust, vastates konkreetselt varem esitamata küsimusele, mis käsitleb otsust, milles on leitud, et eelotsusetaotlus on õigusvastane, ja mille on teinud asja viimase kohtuastmena lahendav kõrgem kohus, ilma et see kahjustaks selle eelotsusetaotluse õiguslikku toimet.

[1] Algkeel: prantsuse.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

3. Peale teatavate esmaste õigusnormide, milleks on ELL artikkel 19, ELTL artikkel 267 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 47, on käesolevas kohtuasjas asjasse puutuvad ka direktiivi 2010/64/EL [2] artiklid 2 ja 5, direktiivi 2012/13/EL [3] artiklid 1, 6 ja 8 ning direktiivi (EL) 2016/343 [4] artiklid 1 ja 8.

B. Ungari õigus

1. Õigusnormid, mis käsitlevad süüdistatava õigust kasutada oma emakeelt

4. 2017. aasta XC seaduse, millega kehtestatakse kriminaalmenetluse seadustik (a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. Törvény; *Magyar Közlöny* 2017/99., lk 9484; edaspidi „kriminaalmenetluse seadustik“), § 78 lõikes 1 on sisuliselt ette nähtud, et kui kriminaalmenetluse osaline soovib kasutada emakeelena muud keelt kui ungari keel, on tal õigus kasutada oma emakeelt ja tõlgi abi.

5. Kriminaalmenetluse seadustiku § 201 lõike 1 kohaselt võib kriminaalmenetluses määrata ainult ametliku tõlgi, aga juhul, kui see ei ole võimalik, võib määrata ka tõlgi, kes oskab keelt piisavalt.

6. Kriminaalmenetluse seadustiku § 755 lõike 1 punktide a ja aa kohaselt tuleb juhul, kui süüdistatav, kes elab välismaal elukohas, mis on teada, on nõuetekohaselt kohale kutsutud ega ilmu kohtuistungile, kriminaalmenetlust jätkata tagaselja, kui ei ole alust teha Euroopa või rahvusvahelist vahistamismäärust või kui seda ei tehta, sest prokurör ei tee ettepanekut mõista vabadusekaotuslik karistus või paigutamine järelevalvega õppeasutusse.

7. Ministrite nõukogu määruse 24/1986 spetsialiseeritud kirjaliku ja suulise tõlke kohta (a szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI.26.) minisztertanácsi rendelet) (*Magyar Közlöny* 1986/24.) § 2 järgi ei tohi spetsialiseeritud kirjalikku või suulist tõlget pakkuda tasu eest töölepingu või muu suhte raames, mille eesmärk on töö tegemine vajaliku kvalifikatsiooniga tõlkija või tõlgi poolt. Kirjaliku või suulise tõlke teenuste keskne juhtimine ja haldamine kuulub justiitsministri pädevusse. Alates 1. oktoobrist 2009 ei ole niisuguste suuliste tõlkide kutsekvalifikatsioonide kinnitamine, kes ei tööta töötajana, enam õigusaktidega reguleeritud.

8. Haridusministri määruses 7/1986 spetsialiseeritud tõlkijate ja tõlkide kvalifikatsiooni saamise nõuete kohta (a szakfordító és tolmácsképesítés megszerzésének feltételeiről szóló 7/1986. (VI.26) MM rendelet) (*Magyar Közlöny* 1986/24.) on nähtud ette, et spetsialiseeritud tõlkija või tõlgi kvalifikatsioon on isikutel, kellel on spetsialiseeritud tõlkija, spetsialiseeritud tõlkija-toimetaja, tõlgi, spetsialiseeritud tõlgi ja konverentsitõlgi kvalifikatsioon. Neid kvalifikatsioone saab omandada kõrgkoolides, mis pakuvad põhi- või jätkuõpet, ning

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiiv õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT 2010, L 280, lk 1).

[3] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT 2012, L 142, lk 1).

[4] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1).

kultuuriministri nimetatud asutustes. Määruses on kindlaks määratud ka kvalifikatsioonide omandamise tingimused, kuid ei ole nähtud ette mingit kinnitust selle kohta, et need tingimused on täidetud.

2. Õigusnormid, mis käsitlevad eelotsusemenetlust ja kaebust õiguse huvides

9. Kriminaalmenetluse seadustiku § 490 lõigetes 1 ja 2 on sisuliselt ette nähtud, et liikmesriigi kohus võib omal algatusel või menetlusosaliste taotlusel menetluse peatada ja pöörduda eelotsusemenetluse raames Euroopa Liidu Kohtu poole, esitades eelotsuse küsimused.

10. Kriminaalmenetluse seadustiku § 513 lõike 1 punktis a on sätestatud, et eelotsusetaotluse peale ei saa tavakorras edasi kaevata.

11. Kriminaalmenetluse seadustiku § 491 lõike 1 punktis a on sisuliselt ette nähtud, et kui menetluse peatamise põhjus kaob, siis jätkatakse peatatud kriminaalmenetlust.

12. Kriminaalmenetluse seadustiku § 667 lõikes 1 on sätestatud, et peaprokurör võib algatada erakorralise edasikaebamise menetluse, st esitada „kaebuse õiguse huvides“ selleks, et Kúria (Ungari kõrgeim kohus, edaspidi „Kúria“) tuvastaks madalama astme kohtute otsuste ja määruste õigusvastasuse.

13. Kriminaalmenetluse seadustiku §-s 669 on nähtud ette järgmist:

„1. Kui Kúria leiab, et õiguse huvides esitatud kaebus on põhjendatud, tuvastab ta kohtuotsuses, et kritiseeritav otsus on ebaseaduslik, ja vastasel korral jätab kaebuse kohtumäärusega rahuldamata.

2. Kúria võib asjaomase otsuse õigusvastasuse korral süüdistatava õigeks mõista, tühistada meditsiinilise sundravi, menetluse lõpetada, määrata kergema karistuse või kohaldada leebemat meedet, tühistada vaidlustatud otsuse ja vajaduse korral suunata asja tagasi asja arutavale kohtule uue menetluse algatamiseks.

3. Väljaspool neid lõikes 2 nimetatud juhtumeid on Kúria otsus piiratud ainult õigusvastasuse tuvastamisega.

[…]“.

II. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14. Eelotsusetaotluse esitanud kohtus, mille koosseisus on üksainus Pesti Központi Kerületi Bírósági (Pesti linnaosa kohus, Ungari) (edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus“) kohtunik, on pooleli kriminaalmenetlus süüdistatava ISi vastu kriminaalmenetluse algatamise akti põhjal, mille koostas 26. veebruaril 2018 Budapesti (Ungari) V ja XIII ringkonna prokurör nende õigusnormide rikkumise tõttu, mis reguleerivad tulirelvi või laskemoona. Türgi päritolu Rootsi kodanikust süüdistatav peeti Ungaris kinni 25. augustil 2015 ning kuulati kahtlustatavana üle samal päeval. Enne ülekuulamist taotles ta advokaadi ja tõlgi abi. Ülekuulamisel, kus advokaat ei saanud viibida, teavitati süüdistatavat tõlgi vahendusel kahtlustusest tema suhtes, kuid ta keeldus ütlusi andmast, kuna tema kaitsja ei saanud teda nõustada. Pärast ülekuulamist IS vabastati.

15. Süüdistatav viibib väljaspool Ungarit ja kohtukutse tuli tagasi märkega „ei tulnud järele“. Et prokuratuur taotleb ainult rahalise karistuse määramist, on eelotsusetaotluse esitanud kohus sunnitud kriminaalmenetluse riigisisese õiguse järgi läbi viima tagaseljamenetlusena. Süüdistatava kaitsja esitas kohtuistungil eelotsusetaotluse esitamise taotluse, mis rahuldati.

16. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib eelotsusetaotluses, et direktiivi 2010/64 artikli 5 lõikes 1 on sätestatud, et liikmesriigid võtavad konkreetseid meetmeid tagamaks, et pakutav suuline või kirjalik tõlge vastab artikli 2 lõike 8 ja artikli 3 lõike 9 alusel nõutavale kvaliteedile, mis tähendab, et suuline tõlge peab olema piisava kvaliteediga, mis tagab, et menetlus oleks õiglane, kusjuures eelkõige tuleb hoolitseda selle eest, et kahtlustatavad ja süüdistatavad teaksid, missuguseid faktilisi asjaolusid neile ette heidetakse, ja oleksid suutelised kasutama oma kaitseõigusi. Ta märgib ka, et selle direktiivi artikli 5 lõikes 2 on nähtud ette, et suulise ja kirjaliku tõlke kohasuse ja selle tõhusa kättesaadavuse edendamiseks püüavad liikmesriigid luua asjakohase kvalifikatsiooniga sõltumatute tõlkijate ja tõlkide registri või registrid. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei ole menetluses mingit teavet selle kohta, kuidas tõlk valiti ja tema pädevust kontrolliti, ega selle kohta, kas tõlk ja süüdistatav said teineteisest aru.

17. Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib ka tähelepanu, et direktiivi 2012/13 artikli 4 lõikes 5 ja artikli 6 lõikes 1 on nähtud ette, et kahtlustatavale või süüdistatavale tuleb anda otsekohe talle arusaadavas keeles kirjutatud õiguste deklaratsioon ning teavet kuriteo kohta, mille toimepanemises teda kahtlustatakse või süüdistatakse. Ta märgib selles kontekstis, et Ungaris ei ole tõlkijate ega tõlkide registrit ning et Ungari õigusaktides ei ole täpsustatud, keda ja mis tingimustel saab kriminaalmenetluses *ad hoc* tõlkijaks või tõlgiks määrata, eksisteerivad ainult vandetõlget käsitlevad eriõigusaktid. Seega tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul küsimus, kas riigisisesed õigusnormid ja praktika, millega on käsitletaval juhtumil tegemist, on kooskõlas liidus süüdistatavate õigusi käsitlevate direktiividega ning kas liidu õigusnormidest tuleneb, et vastuolu korral ei tohi liikmesriigi kohus läbi viia tagaseljamenetlust.

18. Lisaks nendib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et alates 2012. aasta kohtureformi jõustumisest kuulub kohtusüsteemi keskne juhtimine ja haldamine Országos Bírósági Hivatali (kohtute keskhaldusasutus, Ungari, edaspidi „OBH“) esimehe pädevusse, kusjuures viimase nimetab Rahvuskogu üheksaks aastaks ning sellel esimehel on ulatuslikud volitused, sh teha otsus kohtunike ametisse määramise küsimuses, nimetada kohtute esimehed ja algatada distsiplinaarmenetlusi kohtunike suhtes. Ta täpsustab ka, et Országos Bírói Tanácsi (riiklik kohtute nõukogu, edaspidi „OBT“) – mille liikmeid valivad kohtunikud – teeb järelevalvet OBH esimehe tegevuse üle ja kiidab tema otsused teatavatel juhtudel heaks. 2. mail 2018 väljastas OBT aruande, milles järeldati, et OBH esimees oli rikkunud korrapäraselt õigust oma praktikaga, mis seisnes selles, et ta oli ilma asjakohaste faktiliste põhjusteta tunnistanud edutuks taotlused kandideerimiskutsetele kohtunike ja kõrgema astme kohtuametnike kohtade täitmiseks, mille järel ta oli ajutiselt täitnud kõrgema astme kohtuametnike kohad otsese ametisse nimetamise teel, näiteks eelotsusetaotluse esitanud kohtu apellatsioonikohtu Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) esimees. Hetkeolukorda iseloomustab terav konflikt OBH esimehe ja OBT vahel. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib selles olukorras küsimus, kas OBH niisugune toimimine on kooskõlas ELL artiklis 19 ja harta artiklis 47 sätestatud kohtute sõltumatuse põhimõttega. Tal kerkib ka küsimus, kas niisuguses olukorras võib menetlust selles kohtus pidada õiglaseks.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib ka, et riiklikus tasustamissüsteemis on nähtud ette kohtunike ebasoodsam kohtlemine võrreldes prokuröridega ning OBH esimehe ja kõrgema astme kohtuametnike oma äranägemisel kohtunikele määratud lisatasud, mis on kohtunike põhitöötasudega võrreldes väga kõrged ning võivad seega kujutada endast lubamatut mõjutamist ja kohtu sõltumatuse rikkumist.

20. Selles olukorras otsustas Pesti Központi Kerületi Bíróság (Pesti linnaosa kohus, Ungari) menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule kolm rühma eelotsuse küsimusi (esimese küsimuse punktid a ja b, teise küsimuse punktid a ja b ning kolmanda küsimuse punktid a ja b).

21. Eelotsusetaotlust taotlev kohus otsustas 18. novembri 2019. aasta eelotsusetaotlusega oma esialgset taotlust täiendada ja esitada täiendavaid küsimusi.

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et pärast esialgse eelotsusetaotluse esitamist esitas peaprokurör 19. juulil 2019 käesolevas asjas kriminaalmenetluse seadustiku § 668 alusel Kúriale (Ungari kõrgeim kohus) eelotsusetaotluse peale erakorralise kaebuse, mida nimetatakse „kaebuseks õiguse huvides“, ning et Kúria tunnistas selle eelotsusetaotluse 10. septembri 2019. aasta jõustunud otsusega õigusvastaseks, otsustades sisuliselt, et esitatud küsimused ei puutu põhikohtuasja lahendamisel asjasse ning et esimene küsimus ei käsitle tegelikult liidu õiguse tõlgendamist, vaid selle tuvastamist, et kohaldatav Ungari õigus ei ole kooskõlas põhimõtetega, mida kaitstakse liidu õigusega. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et hoolimata Kúria otsuse deklaratiivsusest, tekib tal küsimus, kuidas põhikohtuasjaga edasi minna, võttes arvesse selle otsuse võimalikku vastuolu liidu õigusega.

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et 25. oktoobril 2019 algatas Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus) esimees tema suhtes distsiplinaarmenetluse, võttes sõna-sõnalt üle Kúria 10. septembri 2019. aasta otsuse põhistuse. Ungari valitsuse edastatud teabe – mille kohaselt olevat see menetlus lõpetatud – tulemusena esitas Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtule küsimuse. Viimane kinnitas oma 10. detsembri 2019. aasta vastuses, et kõnealune esimees võttis 22. novembri 2019. aasta kuupäeva kandva dokumendiga distsiplinaarmenetluse algatamise dokumendi tagasi, ning märkis, et ei kavatse oma täiendavat eelotsusetaotlust muuta.

24. Selles olukorras otsustas Pesti Központi Kerületi Bíróság (Pesti linnaosa kohus, Ungari) esitada Euroopa Kohtule täiendavad eelotsuse küsimused (neljanda küsimuse punktid A–C ning viies küsimus). Nõnda esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus oma kahe küsimusega Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. a) Kas ELL artikli 6 lõiget 1 ja direktiivi 2010/64/EL artikli 5 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et selleks, et tagada selliste süüdistatavate õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, kes ei valda menetluskeelt, peab liikmesriik looma nõuetekohaselt kvalifitseeritud sõltumatute tõlkijate ja tõlkide registri või – kui seda pole – tagama muul viisil selle, et tõlke piisavat kvaliteeti oleks võimalik kohtumenetluses kontrollida?

b) Eelmisele küsimusele jaatava vastuse korral ja juhul, kui asjaomase kohtuasja puhul ei saa piisava tõlkekvaliteedi puudumise korral tuvastada, kas süüdistatavat on teavitatud talle esitatud kahtlustuse või süüdistuse esemest, siis kas ELL artikli 6 lõiget 1 ning direktiivi 2012/13/EL artikli 4 lõiget 5 ja artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellistel asjaoludel ei saa menetlust jätkata tagaselja?

2. a) Kas ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, […] harta artiklis 47 ja Euroopa Liidu Kohtu praktikas sisalduvat kohtute sõltumatuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et seda põhimõtet rikutakse, kui [OBH] esimees, kes vastutab kohtute haldamisega seotud kesksete ülesannete täitmise eest ja kelle nimetab ametisse Rahvuskogu, kes on ainus, kellele ta peab aru andma ja kes võib ta vallandada, täidab kohtu esimehe – esimehe, kellel on muu hulgas õigus korraldada kohtuasjade jaotamist, algatada kohtunike suhtes distsiplinaarmenetlusi ja hinnata kohtunikke – ametikoha ajutiselt otsese ametisse nimetamise teel, jättes kandideerimismenetluse korraldamata ja jättes lõplikult tähelepanuta kohtute nõukogu arvamuse?

   b) Kas jaatava vastuse korral teise küsimuse punktile a ja kui kohtul, kes kõnealust kohtuasja menetleb, on põhjust karta, et tema õigus- ja haldustegevus seda kahjustab, tuleb eelnimetatud põhimõtet tõlgendada nii, et selles kohtuasjas pole õiglane kohtulik arutamine tagatud?

3. a) Kas ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, […] harta artiklis 47 ja Euroopa Liidu Kohtu praktikas sisalduvat kohtute sõltumatuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et selle põhimõttega ei ole kooskõlas olukord, kus alates 1. septembrist 2018 – erinevalt eelnevate aastakümnete jooksul järgitud tavast – saavad Ungari kohtunikud seaduse alusel väiksemat töötasu kui vastava taseme prokurörid, kellel on sama aste ja sama tööstaaž, ja milles, võttes arvesse riigi majanduslikku olukorda, ei vasta nende töötasu üldjuhul nende täidetavate ülesannete olulisusele, eriti arvestades kõrgema astme kohtuametnike järgitavat kohtunikele valikuliste preemiate maksmise tava?

   b) Kas jaatava vastuse korral eelmisele küsimusele tuleb eelnimetatud kohtute sõltumatuse põhimõtet tõlgendada nii, et sellistel asjaoludel ei saa õigust õiglasele kohtulikule arutamisele tagada?

4. a) Kas [ELTL] artiklit 267 tuleb tõlgendada nii, et selle õigusnormiga on vastuolus liikmesriigi kohtuotsus, milles viimase astme kohus kvalifitseerib menetluses, mille eesmärk on liikmesriigi kohtupraktika ühtlustamine, õigusvastaseks madalama astme kohtu määruse, millega algatati eelotsusemenetlus, ilma et see kahjustaks asjaomase kohtumääruse toimet?

   b) Kas juhul, kui neljanda küsimuse punktile a on vaja vastata jaatavalt, tuleb [ELTL] artiklit 267 tõlgendada nii, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab jätma tähelepanuta kõrgema astme kohtu vastupidised otsused ja põhimõttelised seisukohad, mis on tehtud või võetud õiguse ühtsuse huvides?

   c) Kas juhul, kui neljanda küsimuse punktile a tuleb vastata eitavalt, võib peatatud kriminaalmenetlust niisugusel juhul jätkata, samas kui eelotsusemenetlus on pooleli?

5. Kas ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, […] harta artiklis 47 ja Euroopa Kohtu praktikas sisalduvat kohtute sõltumatuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et lähtudes ELTL artiklist 267, on seda põhimõtet rikutud, kui kohtuniku suhtes on algatatud distsiplinaarmenetlus sel põhjusel, et ta algatas eelotsusemenetluse?“

III. Menetlus Euroopa Kohtus

25. Seisukohti esitasid Ungari, Madalmaade ja Rootsi valitsus ning Euroopa Komisjon.

IV. Õiguslik analüüs

26. Kõigepealt tuleb märkida, et Ungari valitsus väidab, et kõik Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimused on vastuvõetamatud, ning seda samal põhjusel, et liidu õigusnorme, mille tõlgendamist taotletakse, ja põhikohtuasja ei ühenda mingi seos, sest esitatud küsimusi on kirjeldatud kui vaidluse lahendamise seisukohast asjasse puutumatuid. Sellele üleüldisele etteheitele tuleb Euroopa Kohtu asjakohase kohtupraktika ja konkreetsemalt selle konsolideeritud väljenduse põhjal, mis tuleneb tema kohtuotsusest Miasto Łowicz, vastata mitmetahuliselt.

27. Viidatud kohtuotsuses meenutas Euroopa Kohus, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Väljakujunenud kohtupraktikast selgub aga samuti, et ELTL artiklis 267 sätestatud menetlus on Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö vahend, mille abil Euroopa Kohus annab liikmesriikide kohtutele liidu õiguse tõlgenduse, mida need kohtud vajavad nende menetluses olevate vaidluste lahendamiseks. Eelotsusetaotluse esitamist ei õigusta mitte nõuandvate arvamuste saamine üldiste või hüpoteetiliste küsimuste kohta, vaid asjaolu, et see on vaidluse tõhusaks lahendamiseks olemuslikult vajalik. [5]

28. Nagu ilmneb ELTL artikli 267 sõnastusest endast, peab esitatud eelotsusetaotlust olema „vaja“ eelotsusetaotluse esitanud kohtul tema menetluses olevas kohtuasjas „otsuse tegemiseks“. Euroopa Kohus on seega korduvalt meenutanud, et nii ELTL artikli 267 sõnastusest kui ka ülesehitusest tuleneb, et eelotsusemenetlus eeldab liikmesriigi kohtus tegelikult pooleli olevat menetlust, mille raames palutakse sellel kohtul teha otsus, milles saab arvesse võtta eelotsust. Euroopa Kohtu ülesanne eelotsusemenetluses on abistada eelotsusetaotluse esitanud kohut viimase menetluses oleva konkreetse kohtuvaidluse lahendamisel. Sellises menetluses peavad seega see kohtuvaidlus ja need liidu õigusnormid, mille tõlgendamist palutakse, olema sedavõrd seotud, et see tõlgendus on objektiivselt vajalik otsuse jaoks, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema. [6]

29. Kohtuotsusest Miasto Łowicz tuleneb, et see seos võib olla otsene või kaudne. See on otsene, kui liikmesriigi kohus peab kohaldama liidu õigust, mida tõlgendada palutakse, et tuletada sisuline lahendus põhikohtuasjas. See on kaudne, kui eelotsusetaotlus võib anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule liidu õiguse tõlgenduse, mis võimaldab tal lahendada kas liidu või riigisisese õiguse menetluslikud küsimused enne, kui ta saab teha otsuse sisulistes küsimustes, mille ta lahendama peab. [7]

30. Tingimusel, et neid täpsustusi võetakse arvesse, leian, et Ungari valitsuse vastuvõetamatuse vastuväitele tuleb kindlasti vastata eitavalt osas, mis puudutab esimest küsimust, ning jaatavalt, mis puudutab teist ja kolmandat küsimust, samas kui neljandat ja viiendat eelotsuse küsimust tuleb analüüsida nüansirikkamalt. Mis puudutab küsimuste analüüsimise järjekorda, siis mulle tundub, et esmajärjekorras on vaja käsitleda neljandat eelotsuse küsimust, milleni viis pärast

[5] Kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 43 ja 44).

[6] Kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 45 ja 46).

[7] Vt kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 49–51). 25. juuni 2020. aasta kohtuotsuses Ministerio Fiscal (asutus, kes tõenäoliselt võib saada rahvusvahelise kaitse taotluse) (C-36/20 PPU, EU:C:2020:495, punkt 49) on täpsustatud, et liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab jätta läbi vaatamata vaid siis, kui ilmneb, et ELTL artiklis 267 ette nähtud menetluse eesmärgist on kõrvale kaldutud ning soovitakse tegelikult saada Euroopa Kohtult otsus kunstliku vaidluse alusel, või kui on ilmselge, et liidu õigus ei ole ei otseselt ega kaudselt kõnealuse kohtuasja asjaolude suhtes kohaldatav.

esimese eelotsusetaotluse esitamist aset leidnud riigisisese menetluse areng, mis seisnes käsitletaval juhul selles, et peaprokurör esitas kaebuse õiguse huvides ning Kúria (Ungari kõrgeim kohus) tegi seejärel otsuse, millega ta tunnistas eelotsusetaotluse õigusvastaseks. Mulle tundub nimelt, et see küsimus on arutluskäigu loogikat arvestades eelnev küsimus selles mõttes, et see puudutab esialgse eelotsusetaotluse vastuvõetavust.

A. Neljas küsimus

31. Oma neljanda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas ELTL artiklit 267 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui liikmesriigi kõrgeim kohus, kellele on esitatud kaebus õiguse huvides, teeb otsuse, millega ta tunnistab eelotsusetaotluse õigusvastaseks, jättes siiski jõusse selle õigusliku toime, mis puudutab menetluse peatamist põhikohtuasjas ja eelotsusemenetluse jätkamist, ning seda põhjendusel, et eelotsuse küsimused ei ole põhikohtuasja lahendamiseks vajalikud ja nende eesmärk on saavutada see, et tuvastatakse riigisisese õiguse vastuolu liidu õigusega. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult ka, missugused on selle küsimuse jaatava või eitava vastuse tagajärjed põhikohtuasjas läbi viidava menetluse käigule ja kas kõrgema kohtu otsust tuleb liidu õiguse esimuse põhimõtet arvestades arvesse võtta.

1. Vastuvõetavus

32. Ungari valitsus põhjendab eelotsuse küsimuse vastuvõetamatuse väidet sellega, et see küsimus ei puutu põhikohtuasja lahendamisel asjasse, sest Kúria ei tühistanud eelotsusetaotlust, millega kriminaalmenetlus peatati, nagu ta ei kohustanud ka eelotsusetaotluse esitanud kohut seda otsust tagasi võtma või muutma. Kohtumenetluse käik ei katkenud seega kordagi ja Euroopa Kohus võib lõpuks leida, et kõnesolev eelotsusetaotlus on vastuvõetav.

33. Nende argumentidega ei saa minu arvates nõustuda, sest kõnesolevat eelotsuse küsimust tuleb pidada vastuvõetavaks kaudse, kuid tegeliku seose tõttu põhikohtusja ja ELTL artikli 267 vahel. Oma neljanda eelotsuse küsimuse ja selle sätte tõlgendusega, mida ta käsitletaval juhul küsib, ei püüa eelotsusetaotluse esitanud kohus saada selgitusi mitte selle vaidluse sisu kohta, mille ta lahendama peab ja mis käsitleb ise muid liidu õiguse küsimusi, vaid just menetlusliku probleemi kohta, mille ta peab lahendama *in limine litis*, sest see puudutab põhikohtuasjas läbiviidava menetluse jätkamise tingimusi pärast seda, kui Kúria tegi otsuse, millega tunnistas esialgse eelotsusetaotluse õigusvastaseks. [8]

34. Selles küsimuses tuleb rõhutada, et Ungari kriminaalmenetluse seadustiku § 490 lõike 1 kohaselt „[võib] liikmesriigi kohus […] omal algatusel või menetlusosaliste taotlusel menetluse peatada ja pöörduda eelotsusemenetluse raames Euroopa Kohtu poole õigusnormide kohaselt, mis on sätestatud Euroopa Liidu aluseks olevates lepingutes“. Vastavalt lõigetele 2 ja 3 otsustab kohus kohtumäärusega kas algatada eelotsusemenetluse – ja peatab samal ajal menetluse – või jätta eelotsusemenetluse algatamise taotlus rahuldamata. Kui peaprokurör esitas kriminaalmenetluse seadustiku § 667 lõike 1 alusel kaebuse õiguse huvides, kontrollis Kúria esialgse eelotsusetaotluse õiguspärasust sama seadustiku §-st 490 lähtudes.

[8] Vt selle kohta 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 99).

35. Kúria otsusest ilmneb, et ta kontrollis, kas eelotsusetaotluse esitanud kohtul on põhjust esitada need eelotsuse küsimused – mis määrab ära, kas sellega kaasnev kriminaalmenetluse peatamine on õiguspärane. Ta leidis seega, et need küsimused ei ole vaidluse lahendamiseks vajalikud, sest neid ei teki tegelikult või ei ole neil vaidluse faktiliste asjaoludega mingit seost,[9] kusjuures esimeste küsimustega ei küsita lisaks liidu õiguse tõlgendust, vaid palutakse tuvastada kohaldatava Ungari õiguse vastuolu liidu õigusega.[10] Kúria järeldas sellest, et eelotsusetaotluse esitanud kohus rikkus eelotsusemenetluse algatamise ja kriminaalmenetluse peatamise määruses kriminaalmenetlusõigust, käsitletaval juhul kriminaalmenetluse seadustiku § 490. Selles olukorras tuleb märkida, et kuigi Kúria ei tühistanud algset eelotsusetaotlust, tunnistas ta selle siiski Ungari õiguskorda puudutavas osas õigusvastaseks.[11]

36. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seoses selle Kúria otsusega märkinud, et tal tekkisid küsimused, kuidas tuleks käituda mitmes aspektis. Ta on kõigepealt viidanud Ungari kriminaalmenetluse seadustiku § 491 lõike 1 punktile a, milles on nähtud ette, et kui menetluse peatamise põhjus kaob, jätkab kohus peatatud menetlust, nagu see võib olla siis, kui see põhjus leiti olevat õigusvastane, nagu käsitletaval juhul. Seejärel on eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutanud, et võttes arvesse tema staatust ja põhikirjasätteid, mis käsitlevad konkreetselt kohtunike nimetamist, peab ta järgima üldiselt õiguspärasust ja kõrgemate kohtute kohtupraktikas antud juhiseid ning seega hoiduma ükskõik missuguse õigusvastase kohtuotsuse tegemisest. Ehkki Kúria otsus ei ole õiguslikult siduv, on see tema sõnul avaldatud põhimõtteliste otsuste kogumikus, et tagada riigisisese õiguse ühtlus, ning eelotsusetaotluse esitanud kohus tohib nendest kõrvale kalduda ainult nii, et põhjendab oma seisukohta.

37. Tuleb märkida, et asjaolu, et Kúria otsus on deklaratiivne ega muuda olukorda poolte vahel, ei laiene kaugemale eelotsusetaotluse esitamise ja põhikohtuasjas menetluse peatamise etapist, mis lõpeb Euroopa Kohtu otsuse tegemisega. See ei mõjuta hilisemat süüdistatava kriminaalvastutuse küsimust, see viimane lahendatakse eelotsusetaotluse esitanud kohtu lõppotsusega, mis põhineb esialgsel eelotsusetaotlusel, mis on Kúria lõppotsuse kohaselt Ungari õiguskorras õigusvastane. Oluline on märkida, et oma põhistuses[12] juhib Kúria tähelepanu, et madalama astme kohtul on õigus kriminaalmenetlus peatada, kui seaduses sätestatud tingimused on täidetud – mida võib teha, „ainult selleks, et langetada *sisulistes küsimustes* otsus, mis on õiguspärane ja põhjendatud“ (kohtujuristi kursiiv). Niisugusest põhistusest tuleneb, et vaheotsus, millega menetlus peatatakse, on tingimata otsus, mis mõjutab sisulistes küsimustes tehtava lõpliku otsuse õiguspärasust. On aga selge, et sisulistes küsimustes, st selle vastutuse kohta tehtava otsuse peale saab esitada kaebuse õiguse huvides, rääkimata sellest, et on võimalik, et peaprokurör esitab uue kaebuse õiguse huvides.

38. Täiendavast eelotsusetaotlusest ilmneb, et taotleval kohtul on Euroopa Kohtu võimalike vastuste põhjal tema küsimusele, kas Kúria otsus on kooskõlas ELTL artikliga 267, kaks võimalust:

– kui Kúria tunnistas esialgse eelotsusetaotluse õigusvastaseks põhjendatult, peab ta kriminaalmenetlust jätkama ja tegema otsuse süüdistatava vastutuse küsimuses, võttes arvesse

9 Vt Kúria otsuse punktid 61 ja 70.

10 Vt Kúria otsuse punkt 64.

11 Kúria otsuse punktis 20 on täpsustatud, et kaebus õiguse huvides võimaldab vältida seda, et põhimõtteliselt õigusvastast otsust ei olegi enam võimalik kõrvale jätta.

12 Vt Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsuse punkt 75.

ainult riigisisest kohtutoimikut, kusjuures esimest, teist ja kolmandat eelotsuse küsimust tuleb pidada seejuures täiesti asjassepuutumatuks [13];

– kui aga Kúria tunnistas selle eelotsusetaotluse õigusvastaseks põhjendamatult, peab ta kohaldama liidu õigust niisugusena, nagu seda on tõlgendatud Euroopa Kohtu otsuses, et leida sisuline lahendus põhikohtuasjas, jättes liidu õiguse esimuse nimel Kúria otsuse kõrvale.

39. Eelnevate kaalutluste põhjal on Euroopa Kohtu vastus neljandale küsimusele minu arvates niisugune, et võimaldab anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule liidu õiguse, käsitletaval juhul ELTL artikli 267 tõlgenduse, mille abil saab viimane lahendada riigisisese menetlusõigusliku küsimuse enne, kui saab teha otsuse sisulistes küsimustes vaidluses, mis on talle lahendamiseks esitatud. [14] See neljas küsimus on seega täiesti vastuvõetav.

2. Sisulised küsimused

40. Euroopa Kohtule edastatud kohtuasja materjalidest ilmneb, et Ungari kriminaalmenetlusõiguses on nii, et kuigi otsuse puhul, millega määratakse eelotsusetaotluse esitamine ja põhikohtuasjas läbiviidava menetluse peatamine, ei ole ühtegi tavapärast õiguskaitsevahendit, võib selle otsuse peale esitada erakorralise kaebuse, käsitletaval juhul kaebuse õiguse huvides, mille esitab peaprokurör Kúriale ja mille eesmärk on tagada riigisisese õiguse ühtsus. Kõrgemal kohtul, kellele see esitatakse, on õigus tunnistada eespool nimetatud otsus õigusvastaseks, kusjuures tuvastatu avaldab toimet ainult tulevikus.

41. Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et kui tegemist on kohtuga, mille otsuste peale saab riigisisese õiguse kohaselt edasi kaevata, ei välista ELTL artikkel 267 seda, et Euroopa Kohtusse eelotsusetaotluse esitamisel saaks niisuguse kohtu otsuseid vaidlustada riigisiseses õiguses ette nähtud tavapäraste edasikaebamise võimaluste raames. Siiski ei saa sellise kaebuse tulemusena tehtav lahend piirata pädevust, mille ELTL artikkel 267 annab sellele kohtule Euroopa Kohtusse pöördumiseks juhul, kui see kohus leiab, et tema lahendada olevas asjas on tekkinud küsimusi, mis puudutavad liidu õigusnormi tõlgendamist, mille osas on vaja Euroopa Kohtu seisukohta. Euroopa Kohus on seega otsustanud, et seda pädevust ei või piirata riigisiseste õigusnormidega, mis võimaldavad kõrgema astme kohtul muuta Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamise otsust, see tühistada ja kohustada selle otsuse teinud kohut jätkama peatatud riigisisest menetlust. [15] Olukorras, kus asi oli esimese astme kohtus teist korda arutusel pärast seda, kui tema tehtud otsuse tühistas viimase astme kohus, on Euroopa Kohus ka otsustanud, et esimese astme kohtul on alati võimalus pöörduda ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtu poole, hoolimata sellest, et riigisiseses õiguses on õigusnorm, mille kohaselt on kohtutele siduv õiguslik hinnang, mille annab kõrgema astme kohus.

42. Tuleb tõdeda, et need kaks lahendust ei puutu asjasse, sest kuna Kúria ei tühistanud eelotsusetaotlust, ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus kohustatud seda tagasi võtma ega muutma ega isegi esialgu peatatud kriminaalmenetlust uuesti alustama. Kõrgem kohus tuvastas

[13] Neljanda küsimuse punkti c sõnastus näib mulle selles mõttes veidi mitmeti mõistetav, mis ei võimalda Euroopa Kohtul anda vastust, millest oleks kasu, eelotsusemenetluses, mille käiku Kúria otsus ei mõjuta. Selle küsimuse sõnastusel, mis toob välja ajalise probleemi, oleks mõtet üksnes siis, kui Euroopa Kohus oleks käsitlenud täiendavat eelotsusetaotlust eraldi ja eelisjärjekorras, mis ei ole aga nii, sest kõik küsimused on koondatud ühte eelotsusemenetlusse, mille kohta teeb Euroopa Kohus üheainsa otsuse. Teiste sõnadega ja vastupidi komisjoni ja Madalmaade valitsuse väidetele ei seisne küsimus selles, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus peab ootama Euroopa Kohtu vastust, ilma et peaks „vahepeal" jätkama peatatud riigisisest menetlust.

[14] Kohtuotsus Miasto Łowicz (punkt 51).

[15] 16. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723, punktid 89, 93, 95 ja 98) ning 16. jaanuari 1974. aasta kohtuotsus Rheinmühlen-Düsseldorf (166/73, EU:C:1974:3).

õigusvastasuse seda parandamata. Ikkagi ei saa selle otsuse analüüsi lõpetada selle märkuse või ainult selle resolutsiooniga, mida tuleb tingimata tõlgendada, lähtudes põhistusest, millest see on lahutamatu.

43. Selle kohtuotsuse raames kontrollis Kúria, kas esialgne eelotsusetaotlus on õiguspärane, lähtudes kriminaalmenetluse seadustiku §-st 490, mida peetakse eelotsusetaotlusi puudutavate liidu õigusest tulenevate nõuete „projektsiooniks" riigisiseses õiguses.[16] Vastavalt sellele ebatavalisele eeldusele koos vormiliste ettevaatusabinõudega osas, mis puudutab Euroopa Kohtu volituste järgimist, kontrollis Kúria teatavas vormis esialgse eelotsusetaotluse vastuvõetavust – kontroll, mille eesmärk on teha kindlaks, kas vastus küsimustele, mille kohus oli esitanud kõnesolevas kohtuasjas, oli vajalik, et teha selles asjas otsus sisulistes küsimustes. Ta leidis seda asja analüüsides, et esimest küsimust tegelikult ei tekigi ning et teisel ja kolmandal küsimusel ei ole asjaga mingit seost. Veel üllatavam on teine õiguspärasust käsitlev põhjendus, millega esimest küsimust on peaprokuröri nõuete kohaselt põhjendatud, st et sellega ei küsitud tegelikult liidu õiguse tõlgendust, vaid paluti tuvastada, et kohaldatav Ungari õigus ei ole kooskõlas põhimõtetega, mida kaitstakse liidu õigusega. See põhjendus, mis on seotud eelotsuse küsimuste eesmärgi hindamisega, vastab Ungari kõrgeima kohtu väljakujunenud praktika elluviimisele koos asjaoluga – mis käsitletaval juhul on raskendav –, et valitud lahendus puudutab eelotsusetaotlust ennast, mitte otsust, millega sisuliselt asja lahendav kohus keeldub rahuldamast eelotsusetaotluse ühe poole taotlust.

44. Mulle näib, et selle niimoodi põhjendatud kohtuotsusega kahjustatakse eelotsusetaotluse esitanud kohtu võimalust esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus ning on seega eiratud ELTL artiklit 267 niisugusena, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus.

45. Selles küsimuses tuleb esiteks meenutada, et liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesanne on ELL artikli 19 kohaselt tagada liidu õiguse täielik kohaldamine kõikides liikmesriikides ning nende õiguste kohtulik kaitse, mis on liidu õigusega isikutele antud. Täpsemalt on nii kavandatud kohtusüsteemi alustala ELTL artiklis 267 ette nähtud eelotsusemenetlus, mille eesmärk on Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute vahelise dialoogi loomise teel tagada liidu õiguse tõlgendamise ühtsus ning võimaldada seeläbi kindlustada selle järjepidevus, täielik õigusmõju ja autonoomia ning lõpuks ka aluslepingutega kehtestatud õiguse ainuomane olemus.[17]

46. ELTL artikliga 267 on liikmesriigi kohtule antud kõige laiem pädevus Euroopa Kohtusse pöördumiseks, kui ta leiab, et tema menetluses olevas asjas on tekkinud küsimusi, mis nõuavad selle asja lahendamiseks vajalike liidu õigusnormide tõlgendamist või nende kehtivuse hindamist. Liikmesriigi kohtul on ka vabadus kasutada seda pädevust menetluse mis tahes hetkel, mida ta peab sobivaks. Riigisisene õigusnorm ei saa seega takistada liikmesriigi kohtul kasutada seda õigust, mis on nimelt lahutamatult seotud ELTL artiklis 267 ette nähtud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelise koostöö süsteemiga ning selle sättega liikmesriigi kohtutele usaldatud liidu õiguse kohaldamise ülesannetega.[18]

47. Nii määratletud eelotsusedialoog ei kuulu kolmepoolsesse suhtesse, mis hõlmab muud kohut kui Euroopa Kohus ja eelotsusetaotluse esitanud kohut, kes võib anda sõltumatu hinnangu küsimuses, kas eelotsusetaotlus on asjakohane ja vajalik, et tuvastada seejärel õigusvastasus nende

16 Vt Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsuse punktid 47 ja 66.

17 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punktid 36 ja 37).

18 Kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 56 ja 57) ning 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, punkt 34).

omaduste puudumise tõttu.[19] See olukord on vastuolus asjaoluga, et eelotsusetaotlus põhineb kohtutevahelisel dialoogil, mille alustamine sõltub täielikult liikmesriigi kohtu hinnangust taotluse esitamise asjakohasusele ja vajalikkusele.[20] Teiste sõnadega kuulub eelotsuse küsimuste vastuvõetavuse analüüs Euroopa Kohtu ainupädevusse.

48. Teiseks oleks liidu õiguse toimimine ohus, kui kõrgeimale riigisisesele kohtule esitatud kaebuse tulemus võiks takistada liidu õigusega reguleeritavat õigusvaidlust lahendaval liikmesriigi kohtul kasutada talle ELTL artikliga 267 antud õigust esitada Euroopa Kohtule küsimusi liidu õiguse tõlgendamise või kehtivuse kohta, et otsustada, kas riigisisene õigusnorm on liidu õigusega kooskõlas või mitte.[21] Nii näib olevat just Kúria otsusega, milles on analüüsitud Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimuste eesmärki, lähtudes vastavast väljakujunenud kohtupraktikast, et hoida ära riigisiseste õigusnormide liidu õigusele vastavuse kontroll. Selline kohtumõistmise praktika võib kaasa tuua selle, et liikmesriigi kohus, kellel on kahtlusi riigisisese õiguse kooskõlas liidu õigusega, eelistab Euroopa Kohtule küsimuste esitamisest hoiduda, et vältida eelotsusetaotluse esitamise ja põhimenetluse peatamise otsuse õigusvastaseks tunnistamist, mis võib mõjutada tehtava sisulise otsuse kehtivust[22].

49. Kolmandaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et eelotsusemenetluse raames tehtud Euroopa Kohtu otsus on käsitletud liidu institutsioonide aktide tõlgenduse või kehtivuse küsimustes liikmesriigi kohtule põhikohtuasja lahendamisel siduv[23]. Kui kohus, kes teeb otsuse esimese või viimase astme kohtuna, saab Euroopa Kohtult vastuse oma küsimusele, mis käsitleb liidu õiguse tõlgendamist, peab ta ise tegema kõik vajaliku, et kohaldada liidu õiguse sellist tõlgendust[24]. ELTL artikkel 267 nõuab, et eelotsusetaotluse esitanud kohus tagaks Euroopa Kohtu antud liidu õiguse tõlgenduse täieliku õigusmõju[25]. Käsitletaval juhul näib mulle eelotsusetaotluse esitanud kohtu sellise kohustuse täitmist takistavat liikmesriigi kõrgeima kohtu otsus, mis on avaldatud põhimõtteliste kohtuotsuste kogumikus ning millega tunnistatakse riigisiseses õiguskorras lõplikult õigusvastaseks eelotsusetaotlus, mis eelneb otsusele, millega lahendatakse sisuliselt vaidlus põhikohtuasjas ja mis peab kätkema endas Euroopa Kohtu vastust taotletud liidu õiguse tõlgendamise küsimuses.

50. Näib seega, et Kúria otsus võib seada ohtu ELTL artikliga 267 loodud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö süsteemi põhiomadused ja liidu õiguse esimuse riigisiseses õiguskorras.

51. Lõpuks tuleb lisada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et liikmesriigi kohus, kellel on ülesanne kohaldada oma pädevuse raames liidu õigusnorme, peab tagama nende normide täieliku õigusmõju, jättes vajaduse korral omal algatusel kohaldamata liidu õigusega vastuolus oleva mis tahes riigisisese õigusnormi, isegi kui see on ajaliselt hilisem. Riigisisene õigusnorm, mis takistab ELTL artiklis 267 ette nähtud menetluse rakendamist, tuleb jätta kohaldamata, ilma et asjaomasel

[19] Ungari valitsus ei karda esimest eelotsusetaotlust käsitlevate seisukohtade punktis 26 märkida, et on põhjendatud, kui Euroopa Kohus „võtab“ esitatud eelotsuse küsimuste vastuvõetavuse hindamise raames „arvesse arvamust, mida avaldas Kúria“, sest viimane esitas sõnaselgelt oma arvamuse nende küsimuste asjakohasuse kohta.

[20] Vt selle kohta 16. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723, punktid 91 ja 96) ning 27. veebruari 2014. aasta kohtuotsus Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 31). Nagu märkis kohtujurist Poiares Maduro oma ettepanekus kohtuasjas Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:294), „[saab siseriiklik kohus e]elotsusetaotluse kaudu […] osaks ühenduse õiguse diskursusest, olemata seejuures sõltuv riigi teistest ametiasutustest ja kohtuastmetest […]. Asutamislepingu eesmärk ei olnud sellise dialoogi filtreerimine teiste siseriiklike kohtute poolt, olgu kohtute hierarhia riigis milline tahes“.

[21] Vt 22. juuni 2010. aasta kohtuotsus Melki ja Abdeli (C-188/10 ja C-189/10, EU:C:2010:363, punkt 45).

[22] Vt selle kohta 5. juuli 2016. aasta kohtuotsus Ognyanov (C-614/14, EU:C:2016:514, punkt 25).

[23] Vt 5. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, punkt 29).

[24] Vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, punkt 42).

[25] Vt 5. juuli 2016. aasta kohtuotsus Ognyanov (C-614/14, EU:C:2016:514, punkt 28).

kohtul oleks vaja taotleda või oodata selle riigisisese sätte eelnevat kõrvaldamist seadusandlikul teel või mis tahes muu põhiseadusliku vahendiga [26]. Igasugune riigisisese õiguskorra säte või seadusandlik, haldus- või kohtupraktika, mis vähendab liidu õiguse tõhusust seeläbi, et ei anna liidu õiguse kohaldamiseks pädevale kohtule õigust teha selle kohaldamisel kõik vajalik, selleks et jätta kohaldamata riigisisesed õigusnormid, mis võivad takistada liidu normide täielikku toimet, on vastuolus nende nõuetega, mis moodustavad liidu õiguse olemuse. [27]

52. Eelnevate kaalutluste põhjal teen ettepaneku vastata neljandale küsimusele, et kui on olemas riigisisese õiguse normid, mis käsitlevad erakorralise kaebuse esitamist selle õiguse ühtlustamise eesmärgil otsuse peale, millega esitatakse eelotsusetaotlus, tuleb ELTL artiklit 267 tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisuguste õigusnormide kohaldamine, mis võimaldavad seda kaebust lahendaval kõrgema astme kohtul tunnistada selle otsuse õigusvastaseks, jättes muutmata selle õiguslikud tagajärjed põhikohtuasjas läbi viidava menetluse peatamise ja eelotsusemenetluse jätkamise suhtes, ning seda põhjendusel, et esitatud eelotsuse küsimused ei ole vaidluse lahendamiseks vajalikud ning nende eesmärk on saavutada see, et riigisisene õigus tunnistatakse liidu õigusega vastuolus olevaks. Liidu õiguse esimus kohustab eelotsusetaotluse esitanud kohut jätma kõrvale need õigusnormid ja kohtuotsused, milles neid kohaldatakse.

B. Esimene küsimus

1. Vastuvõetavus

53. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast ainult siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õigusnormi tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele vastus, millest on kasu. [28]

54. Käsitletaval juhul ei ilmne Euroopa Kohtule esitatud kohtuasja materjalidest ilmselgelt, et see olukord vastab ühele nendest juhtudest. Vastupidi, eelotsusetaotluse esitanud kohtus on praegu pooleli tagaseljakriminaalmenetlus, mis puudutab Türgi päritolu Rootsi kodanikku ISi, keda süüdistatakse tulirelvi ja laskemoona käsitlevate õigusaktide rikkumises pärast uurimist, mille käigus kuulasid politseiteenistused asjaomase isiku üle tõlgi juuresolekul, kes tõlkis talle ära tema õigused ja kahtlustuse tema suhtes. Tuleb tõdeda, et põhikohtuasja sisulistel küsimustel on ilmselgelt seos liidu õigusega, eelkõige direktiividega 2010/64 ja 2012/13, mida puudutab esimene eelotsuse küsimus, ning et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seega seda õigust kohaldama, et leida vaidluses sisuline lahendus.

55. Ungari valitsuse väited seda seisukohta ja sellest tulenevat eelotsuse küsimuse vastuvõetavust ei väära. Seepärast ei ole tähtsust kaalutlustel, mille kohaselt on põhikohtuasja faktilisi ja õiguslikke asjaolusid väidetavalt lihtne hinnata ja liidu õigust tõlgendada ei ole vaja, sest ISi suhtes algatatud menetluse materjalides ei ole midagi, mis tekitaks kahtlust, kas tõlge on piisava kvaliteediga. Selles küsimuses piisab, kui meenutada, et liikmesriigi kohtutel on Euroopa Kohtu

[26] 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus A.B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused) (C-824/18, EU:C:2021:153, punkt 141).

[27] 22. juuni 2010. aasta kohtuotsus Melki ja Abdeli (C-188/10 ja C-189/10, EU:C:2010:363, punktid 43 ja 44) ning 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, punktid 40 ja 41).

[28] Vt 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punktid 97 ja 98).

poole pöördumiseks kõige ulatuslikumad volitused, kui nad leiavad, et nende lahendada olevas asjas on tekkinud küsimusi, mis puudutavad liidu õigusnormi tõlgendamist või selle kehtivuse hindamist ning mille kohta nad peavad seisukoha võtma.[29] Teiste sõnadega isegi eeldusel, et esimesele küsimusele vastamisel ei teki mingit kahtlust, ei saa niisugune asjaolu takistada liikmesriigi kohtul esitamast Euroopa Kohtule eelotsuse küsimust ega too kaasa seda, et esitatud küsimus on vastuvõetamatu.

2. Eelotsuse küsimuse ulatus ja ümbersõnastamine

56. Tuleb meenutada, et ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule vastus, millest viimasel on kasu ja mis võimaldaks tal poolelioleva kohtuasja lahendada. Seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul talle esitatud küsimused vajaduse korral ümber sõnastada. Nimelt on Euroopa Kohtu ülesanne tõlgendada kõiki liidu õiguse sätteid, mida liikmesriigi kohtud vajavad oma kohtuasjade lahendamiseks, isegi kui need kohtud ei ole selliseid sätteid Euroopa Kohtule esitatud küsimustes otseselt maininud. Järelikult isegi juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus on oma küsimustes formaalselt piirdunud ainult liidu õiguse teatud sätete tõlgendamise küsimisega, ei takista see asjaolu Euroopa Kohut esitamast liikmesriigi kohtule kõiki liidu õiguse tõlgendamise aspekte, mis võivad olla tarvilikud liikmesriigi kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, olenemata sellest, kas liikmesriigi kohus neile oma küsimustes viitas või mitte. Sellega seoses on Euroopa Kohtu ülesanne tuletada liikmesriigi kohtu esitatud teabest ja eelkõige eelotsusetaotluse põhjendustest need liidu õigusnormid, mida on põhikohtuasja vaidluse eset silmas pidades vaja tõlgendada.[30]

57. Võttes arvesse küsimuse kahe osa sõnastust, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kuidas tõlgendada direktiivi 2010/64 artikli 5 lõiget 2 (esimene osa) ning direktiivi 2012/13 artikli 4 lõiget 5 ja artikli 6 lõiget 1, viidates samas ka ELL artikli 6 lõikele 1 (teine osa).

58. Arvestades põhikohtuasjani viinud faktilisi asjaolusid ja et anda eelotsuse küsimusele vastus, mis on nii täielik kui võimalik ja millest on kasu, ei tohi esitatud küsimuse analüüsimisel piirduda ainult aspektidega, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus on sõnaselgelt maininud. Selle ulatust tuleb laiendada, võttes arvesse direktiivide 2010/64 ja 2012/13 mitut muud sätet ning direktiivi 2016/343 ja harta artiklit 47. Teen seega ettepaneku küsimuse kaks osa järgmiselt ümber sõnastada:

– Kas direktiivi 2010/64 artikleid 2, 3 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need kohustavad liikmesriike tagama kahtlustatavatele või süüdistatavatele, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluse keelt, õiguse piisava kvaliteediga tõlkele, tagamaks, et menetlus on õiglane, ning seda nii, et luuakse nõutava kvalifikatsiooniga tõlkijate ja tõlkide register ja/või nähakse ette selle kvaliteedi kohtupoolne kontroll?

– Kas direktiivide 2010/64, 2012/13 ja 2016/343 sätteid koostoimes ning harta artiklit 47 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus võimalus mõista tagaselja kohut süüdistatava üle, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluse keelt ning kelle puhul ei saa teha kindlaks, et teda teavitati uurimise käigus kahtlustusest või süüdistusest tema vastu, sest puudus adekvaatne tõlge?

[29] 11. septembri 2014. aasta kohtuotsus A (C-112/13, EU:C:2014:2195, punkt 35).

[30] 13. juuni 2019. aasta kohtuotsus Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punktid 39 ja 40).

3. Sisulised küsimused

59. Alates hetkest, mil võeti vastu nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), on õigusalane koostöö kriminaalasjades võtnud järk-järgult kasutusele õiguslikud vahendid, mille koordineeritud kohaldamise eesmärk on suurendada liikmesriikide usaldust riiklike õiguskordade vastu, et tagada kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine liidus, vältimaks süüteo toime pannud isikute karistamata jätmist.[31]

60. Direktiivid 2010/64, 2012/13 ja 2016/343 kuuluvad sellesse õigusaktide kogumisse, millega konkretiseeritakse nõukogu 2009. aastal vastu võetud tegevuskava, mille eesmärk on tugevdada isikute õigusi kriminaalmenetluste raames ning mida Euroopa Ülemkogu tervitas ja mille ta tunnistas Stockholmi programmi lahutamatuks osaks.[32] Kõikide nende teiseste õigusnormidega püütakse tugevdada kahtlustatavate ja süüdistatavate menetluslikke õigusi kriminaalmenetluste raames, et tagada nende õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, ning nendes on nende vastavate põhjenduste kohaselt seejuures tuginetud õigustele, mis on nähtud ette harta artiklitega 6, 47 ja 48. Nende direktiivide vastavad kohaldamisalad on muide kindlaks määratud peaaegu ühesuguses sõnastuses, et hõlmata kriminaalmenetlust kogu selle ulatuses, alates hetkest, mil liikmesriigi pädevad asutused teavitavad isikuid, et neid kahtlustatakse või süüdistatakse kriminaalkorras karistatava teo toimepanemises, kuni menetluse lõpuni, mil langetatakse otsus, mille eesmärk on teha lõplikult kindlaks, kas need isikud panid selle teo toime.[33] Esitatud küsimusele vastamiseks tuleb direktiividele 2010/64, 2012/13 ja 2016/343 minu arvates läheneda ja neid mõista kogumis.

a) Küsimuse esimene osa

61. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus direktiivis 2010/64 ette nähtud õiguse kohta piisava kvaliteediga tõlkele, mis puudutab selle õiguse elluviimist ja kontrolli.

62. Direktiivi 2010/64 põhjenduse 17 järgi peavad selles sätestatud ühised miinimumnormid tagama tasuta ja „kohase“ keeleabi, mis võimaldab kahtlustatavatel või süüdistatavatel, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, kasutada täies ulatuses nende kaitseõigusi ning mis tagab menetluse õigluse. Direktiivi 2010/64 artikli 1 lõikes 1 on nähtud ette õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses. Direktiivi 2010/64 artiklis 2 sätestatud õigus suulisele tõlkele tähendab, et tõlk tõlgib suulist suhtlemist kahtlustatavate või süüdistatavate ning uurimisteenistuste, kohtute või vajaduse korral õigusnõustajate vahel. Teisisõnu tagab see säte selleks, et oleks tagatud õiglane menetlus ja et puudutatud isik saaks teostada oma kaitseõigusi, nimetatud isikule – kui viimane peab tegema ise eelkõige kriminaalmenetluses suulisi avaldusi kas otse pädevas kohtus või oma õigusnõustajale – õiguse teha seda keeles, mida ta mõistab. Direktiivi 2010/64 artikkel 3 reguleerib õigust niisuguste

[31] Vt 12. detsembri 2019. aasta kohtuotsus Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg ja Openbaar Ministerie (Lyoni prokurör ja Toursi prokurör) (C-566/19 PPU ja C-626/19 PPU, EU:C:2019:1077, punkt 43).

[32] Nõukogu 30. novembri 2009. aasta resolutsioon teekaardi kohta, mille eesmärk on tugevdada kahtlustatavate või süüdistatavate isikute menetlusõigusi kriminaalmenetluses (ELT 2009, C 295, lk 1), ja Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel, punkt 2.4 (ELT 2010, C 115, lk 1).

[33] Eelotsusetaotlusest ilmneb, et IS on põhikohtuasjas süüdistatav kriminaalmenetluse raames, mis algas uurimisetapiga, milles politseiteenistused kuulasid ta tema vahi all pidamise ajal üle tõlgi abiga, sest ta ei osanud kohtumenetluse keelt, ning et lõppotsust, milles tehakse kindlaks, kas ta on selles kriminaalkorras karistatavas teos süüdi, ei ole veel tehtud. Selles olukorras tuleb asuda seisukohale, et direktiivid 2010/64, 2012/13 ja 2016/343 on asjaomase isiku ja põhikohtuasja suhtes kohaldatavad.

oluliste dokumentide kirjalikule tõlkele, mille pädevad asutused on koostanud kohtumenetluse keeles, st et tõlkida tuleb – loetelu ei ole ammendav – otsused, millega võetakse isikult vabadus, süüdistused või süüdistusaktid ja kohtuotsused.[34]

63. Lisaks on direktiivi 2010/64 artikli 5 lõikes 1, tõlgendatuna koostoimes selle direktiivi artikli 2 lõikega 8 ja artikli 3 lõikega 9, sätestatud liikmesriikide kohustus võtta meetmed, et tagada suulise ja kirjaliku tõlke piisav kvaliteet, mis tagab õiglase menetluse, mis omakorda tähendab, et suuline või kirjalik tõlge peab vähemalt võimaldama kahtlustatavatel või süüdistatavatel teada saada, missuguseid faktilisi asjaolusid neile ette heidetakse, ning tagama selle, et nad saavad kasutada oma kaitseõigusi.

64. Kuigi direktiiv 2010/64 kohustab liikmesriike üheselt mõistetavalt saavutama täpset kohustust suulise ja kirjaliku tõlke kvaliteedi alal, jätab ta neile ilmselgelt kaalutlusruumi selle kohustuse täitmise viisi osas. Nii näitab lihtsalt direktiivi 2010/64 artikli 5 lõike 2 – milles on kasutatud tegusõna „püüdma“ – sõnasõnaline tõlgendamine vastupidi eelotsusetaotluses esitatud hinnangule, et nõue luua nõutava kvalifikatsiooniga sõltumatute tõlkijate ja tõlkide register ei ole absoluutselt siduv. Asjaolu, kas niisugune register on olemas või puudub – nagu see puudub Ungaris selle riigi valitsuse ütluste kohaselt –, ei ole seega iseenesest määrava tähtsusega küsimuses, kas käesoleva ettepaneku eelmises punktis nimetatud liikmesriikide kohustust on eiratud.

65. Ikkagi kohustab direktiiv 2010/64 aga selleks, et tagada tegelik õigus sobivale keeleabile, liikmesriike nägema riigisiseses õiguses sätestatud menetlustes ette suulise ja kirjaliku tõlke kvaliteedi kontrolli. Peale õiguse vaidlustada otsus, milles leitakse, et suuline tõlge ei olnud vajalik või et dokumente ei olnud tarvis tõlkida, on selle direktiivi artikli 2 lõikes 5 ja artikli 3 lõikes 5 sätestatud, et kui neid teenuseid pakuti, peab kahtlustatavatel või süüdistatavatel olema võimalus esitada kaebus selle kohta, et suulise või kirjaliku tõlke kvaliteet ei olnud piisav menetluse õigluse tagamiseks. Ka siin tuleb märkida, et direktiiv 2010/64 ei reguleeri kontrollimistegevusest erinevat korda, mille kohaselt võib selle kaebuse esitada. Teistest viidatud artiklitest, tõlgendatuna koostoimes direktiivi 2010/64 põhjendustega 24 ja 25, tuleneb, et see kaebuse esitamise õigus ei kohusta liikmesriike nägema ette kaebuse esitamise menetlust või eraldi süsteemi.

66. Eelnevate kaalutluste põhjal teen ettepaneku vastata esimese küsimuse esimesele osale, et direktiivi 2010/64 artikleid 2, 3 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need kohustavad liikmesriike tagama kahtlustatavatele või süüdistatavatele, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluse keelt, võimaluse esitada kaebus selle kohta, et suulise tõlke kvaliteet ei olnud piisav ega võimaldanud neil saada aru, missuguseid faktilisi asjaolusid neile ette heidetakse, ega kasutada oma kaitseõigusi. Direktiivi 2010/64 artikli 5 lõige 2 ei kohusta liikmesriike looma nõutava kvalifikatsiooniga sõltumatute tõlkijate ja tõlkide registrit.

b) Küsimuse teine osa

67. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, millised tagajärjed on sellel, kui eiratakse niisuguse süüdistatava õigust teabele, kelle puhul ei ole võimalik kindlalt teada, et ta sai teada kahtlustusest või süüdistusest tema vastu, sest puudus adekvaatne suuline tõlge, tagaseljakriminaalmenetluse käigule, mida tema suhtes läbi viiakse. See küsimus eeldab minu arvates kaitseõiguste ja menetluse õigluse järgimise hindamist, mis on tingimata seotud küsimuse sõnastuses viidatud direktiivis 2012/13 sõnaselgelt ette nähtud õigustega ning puudutab ka direktiivi 2016/343.

[34] Vt selle kohta 15. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Covaci (C-216/14, EU:C:2015:686, punktid 33, 40, 44 ja 45).

68. Kuigi selle, kas põhikohtuasjas järgiti direktiivi 2012/13 sätteid ja missugused konkreetsed meetmed tuleb vajaduse korral selleks võtta, peab kindlaks tegema eelotsusetaotluse esitanud kohus, peab Euroopa Kohus siiski näitama tema jaoks ära need objektiivsed asjaolud, mida hindamisel arvesse tuleb võtta. [35]

69. Direktiivi 2012/13 põhjendustest 10 ja 14 ilmneb, et selle direktiivi eesmärk on – ühiste miinimumeeskirjade kehtestamisega õiguse suhtes saada kriminaalmenetluses teavet – tugevdada liikmesriikide vastastikust usaldust üksteise kriminaalõigussüsteemide suhtes. Direktiivi 2012/13 artiklis 1 on ette nähtud kahtlustatavate või süüdistatavate õigus saada teavet oma õiguste ja nende vastu esitatud süüdistuse kohta kriminaalmenetluses. [36] Direktiivi 2012/13 artiklite 3 ja 6 koosmõjust nähtub, et direktiivi artiklis 1 nimetatud õigus puudutab vähemalt kahte erinevat õigust. [37]

70. Esiteks tuleb kahtlustatavaid või süüdistatavaid vastavalt selle direktiivi artiklile 3 teavitada vähemalt teatavatest menetluslikest õigustest, mille loetelu on selles sättes toodud, kusjuures selles loetelus on õigus kasutada kaitsjat, õigus saada tasuta õigusnõustamist ja selle saamise tingimused, õigus saada teavet süüdistuse kohta, õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele ning õigus vaikida. [38] Kui kahtlustatavad või süüdistatavad peetakse kinni ja neid hoitakse vahi all, kohustab direktiivi 2012/13 artikkel 4 liikmesriike andma neile kirjaliku deklaratsiooni, milles on loetletud eelkõige eespool nimetatud menetluslikud õigused. Selle direktiivi artikli 4 lõikes 5 on nähtud ette, et see deklaratsioon antakse asjaomastele isikutele neile arusaadavas keeles, ning kui see deklaratsioon ei ole sobivas keeles kättesaadav, teavitatakse kahtlustatavat või süüdistatavat isikut tema õigustest suuliselt temale arusaadavas keeles.

71. Teiseks on selle direktiivi artiklis 6 sätestatud õigusnormid, mis käsitlevad õigust saada teavet süüdistuse kohta. Direktiivi 2012/13 artikli 6 lõige 1 puudutab reeglit, mille kohaselt antakse kahtlustatavale või süüdistatavale isikule viivitamata ja vajaliku üksikasjalikkusega teavet kuriteo kohta, mille toimepanemises teda kahtlustatakse või süüdistatakse, et tagada õiglane menetlus ning võimaldada tõhusalt kasutada kaitseõigust. Selle artikli lõige 2 puudutab konkreetselt kinni peetud või vahi all peetavaid kahtlustatavaid ja süüdistatavaid, kellele teatatakse nende kinnipidamise või vahi all pidamise põhjused, sealhulgas kuritegu, mille toimepanemises neid kahtlustatakse või süüdistatakse. Lisaks ja eelkõige on selle artikli lõikes 3 ette nähtud, et hiljemalt süüdistuse asjaolude esitamisel kohtule antakse üksikasjalikku teavet süüdistuse kohta, sealhulgas kuriteo olemuse ja liigi ning süüdistatava isiku kuriteos osalemise laadi kohta.

72. Et nii ette nähtud õigus teabele oleks tõesti olemas, on direktiivi 2012/13 artikli 8 lõikes 2 sätestatud, et kahtlustataval või süüdistataval või tema kaitsjal on kooskõlas riigisisestes õigusaktides sätestatud menetlusega vaidlustamisõigus, kui pädevad asutused ei anna või keelduvad andmast selle direktiivi alusel teavet.

[35] 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt (C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 81).

[36] Direktiiv 2012/13, mille eesmärk on reguleerida kahtlustatavate ja süüdistatavate õigust teabele kriminaalmenetlustes, on tihedalt seotud direktiiviga 2010/64, mis annab samadele isikutele, kes ei räägi ega mõista asjaomase kriminaalmenetluse keelt, õiguse nii edastatud teabe suulisele ja kirjalikule tõlkele. Nagu on sõnaselgelt märgitud direktiivi 2012/13 põhjenduses 25, siis kui selle direktiivi kohaselt antakse kahtlustatavatele ja süüdistatavatele teavet, pakutakse kahtlustatavale või süüdistatavale vajaduse korral kirjalikku või suulist tõlget temale arusaadavas keeles direktiivis 2010/64 kehtestatud normide kohaselt.

[37] Vt selle kohta 13. juuni 2019. aasta kohtuotsus Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punktid 34, 42 ja 43).

[38] 19. septembri 2019. aasta kohtuotsuse Rayonna prokuratura Lom (C-467/18, EU:C:2019:765) punktis 53 täpsustas Euroopa Kohus, et kuriteo toimepanemises kahtlustatavat tuleb teavitada tema õigustest niipea, kui talle esitatavad kahtlustused õigustavad seda, et pädevad asutused piiravad muudel kui kiireloomulistel juhtudel tema vabadust sunnimeetmetega, ja hiljemalt enne, kui politsei teeb esimese ametliku uurimistoimingu.

73. Siinkohal märgin, et kuigi selle küsimuse teise osa sõnastuses on viidatud direktiivi 2012/13 artikli 4 lõikele 5 ja artikli 6 lõikele 1, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus silmas olukorda, kus ei saa teha kindlaks, et süüdistatavat, kes kuulati uurimise etapis üle rootsi keele tõlgi juuresolekul, teavitati suuliselt kahtlustusest või süüdistusest tema vastu, sest tõlge oli ebaadekvaatne. Mulle tundub, et need põhikohtuasja iseloomustavad asjaolud teevad direktiivi 2012/13 artiklist 6 õigusnormi, mis on eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastamisel asjakohane.

74. Milline on siis niisuguse süüdistatava olukord, kelle suhtes viiakse pärast seda, kui tõlk teavitas teda uurimise etapis viisil, mida peetakse ebaadekvaatseks, talle ette heidetavatest asjaoludest, läbi kriminaalmenetlust nii, et teda ei ole kohal?

75. Nagu ilmneb direktiivi 2016/343 artiklist 1 ja põhjendusest 9, on selle direktiivi eesmärk sätestada ühised miinimumnormid, mis käsitlevad süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte kriminaalmenetluses ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul. Selle direktiivi artikli 8 lõikes 1 on nähtud ette, et liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval on õigus viibida kohtulikul arutelul. Selle direktiivi põhjenduses 35 on täpsustatud, et kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikul arutelul ei ole absoluutne ning et teatavatel tingimustel peaksid kahtlustatav ja süüdistatav saama sellest õigusest selge sõnaga või vaikimisi, kuid ühemõtteliselt, loobuda. Näiteks on direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 sätestatud, et liikmesriigid võivad näha ette, et kohtulik arutelu, mille tulemusena otsustatakse kahtlustatava või süüdistatava süü või süütuse üle, võib toimuda ilma tema kohalviibimiseta, kui a) kahtlustatavat või süüdistatavat teavitati õigel ajal kohtulikust arutelust ja mitteilmumise tagajärgedest või b) kahtlustatavat või süüdistatavat, keda on kohtulikust arutelust teavitatud, esindab volitatud kaitsja, kelle on valinud kahtlustatav või süüdistatav või kelle on määranud riik. [39]

76. Direktiivi 2016/343 artikli 8 lõike 2 punktist b ilmneb, et seega on võimalik mõista süüdistatava üle kohut nii, et teda ei ole kohal, kui talle teatati ette tema kohtuistungi toimumisest ja teda abistab tema enda valitud või riigi määratud kaitsja. Selles küsimuses tuleb märkida, et Euroopa Kohtule esitatud kohtuasja materjalide kohaselt ei ilmunud IS, kellele saadetud kutse tuli tagasi märkega „ei tulnud järele“, 27. novembri 2018. aasta eelistungile ja et prokuratuur nõudis lihtsalt rahalist karistust, on eelotsusetaotluse esitanud kohus riigisisese õiguse järgi kohustatud menetlust jätkama tagaselja ja seega tegema otsuse süüdistatava süü küsimuses, kui viimane puudub, kuid teda esindab riigi määratud kaitsja.

77. Kui tagaseljaotsuse langetamise tingimused on täidetud – mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus [40] –, ei takista direktiivi 2016/343 ükski säte kaitsjal kasutada eespool viidatud direktiivi 2012/13 artikli 8 lõikes 2 sõnaselgelt ette nähtud võimalust vaielda pädevas kohtus vastu viisile, kuidas õigust teabele ja konkreetsemalt selle direktiivi artiklit 6 menetluse käigus kohaldati. [41] Kaebuse, et toiming ja vastaval juhul kogu menetlus ei olnud nõuetekohane, võib pädevale kohtule, kes peab otsuse tegema nii, et asjaomast isikut ei ole kohal, seega esitada süüdistatava kaitsja.

[39] Vt selle kohta 13. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (kohtuistung süüdistatava puudumisel) (C-688/18, EU:C:2020:94, punktid 29, 32 ja 33).

[40] Tuletan siinkohal meelde, et kuna õigus osaleda enda kohtulikul arutelul ei ole absoluutne, on direktiivi 2016/343 põhjenduses 35 märgitud, et teatavatel tingimustel peaks süüdistatav saama sellest õigusest selge sõnaga või vaikimisi, kuid ühemõtteliselt, loobuda. Selle direktiivi põhjenduses 38 on lisatud, et selleks, et teha kindlaks, kas teabe edastamiseks kasutatud viis on piisav, et tagada isiku teadlikkus kohtulikust arutelust, tuleks erilist tähelepanu pöörata sellele, kui kohusetundlikult on asjaomane isik toiminud, et saada kätte talle adresseeritud teave.

[41] Vastavalt direktiivi 2012/13 põhjendusele 36 ei kaasne selle õigusega liikmesriikidele kohustust näha ette konkreetne apellatsioonimenetlus, eraldi mehhanism või kaebuste menetlemise kord, mille kohaselt sellist teabe mitteandmist või selle andmisest keeldumist saaks vaidlustada.

78. Selle kaebuse aluseks võib olla kahtlustatava või süüdistatava vastu esitatava süüdistuse direktiivi 2010/64 artikli 5 lõikes 2 nõutud suulise tõlke ebaadekvaatne kvaliteet. Selles küsimuses tuleb meenutada, et piisava kvaliteediga suulise tõlke all tuleb mõista just tõlget, mis võimaldab saada aru etteheidetavatest faktilistest asjaoludest ja kasutada kaitseõigusi ning seda vastavalt selle direktiivi artikli 2 lõikele 8.

79. Samas näib mulle, et põhikohtuasi tõstatab ka küsimuse, missuguse ulatusega on süüdistatava õigus sellele, et teda teavitatakse süüdistusest tema vastu menetluse raames, mille puhul on nähtud ette, et otsus sisulistes küsimustes võidakse teha nii, et teda ei ole kohal. Täpsemalt, kas süüdistuse kohta teabe saamise õiguse eiramist uurimise etapis on võimalik parandada etapis, kus süüdistatava suhtes tehakse tagaseljaotsus? Mulle tundub, et Euroopa Kohtu praktika põhjal tuleb vastata jaatavalt.

80. Nagu on sisuliselt märgitud direktiivi 2012/13 põhjendustes 14 ja 41, rajaneb see direktiiv eelkõige harta artiklis 47 sätestatud õigustel ja selle eesmärk on neid õigusi edendada. Konkreetsemalt on selle direktiivi artikli 6 eesmärk tagada kaitseõiguste tegelik kasutamine ja menetluse õiglus ning selles on seega sõnaselgelt käsitletud harta artiklis 47 sätestatud õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ühte aspekti.[42] Asjaolu, et direktiiv 2012/13 ei reguleeri viisi, kuidas artiklis 6 ette nähtud info süüdistuse kohta tuleb süüdistatavale edastada, ei saa selles õigusnormis sätestatut kahjustada.[43]

81. See eesmärk eeldab aga, et süüdistatavale antakse süüdistuse kohta üksikasjalikku teavet õigel ajal ehk ajal, mis võimaldab tal enda kaitse tõhusalt ette valmistada. Nimetatud eesmärk ja menetluse nõuetekohane kulgemine eeldavad põhimõtteliselt – välja arvatud erimenetlused ja lihtsustatud menetlused –, et teavitamine toimub ja võimalus toimikumaterjalidega tutvuda antakse *hiljemalt* ajal, mil süüdistuse põhjendatuse üle otsustamiseks algab pädevas kohtus arutelu süüdistuse põhjendatuse üle.[44]

82. Lisaks selle kõige viimase hetke kindlaksmääramisele, mil üksikasjalik teave süüdistuse kohta tuleb anda, märkis Euroopa Kohus, et just selle teavitamise kaudu saab süüdistatav *või tema kaitsja* teada, milliseid tegusid süüdistatavale ette heidetakse ja kuidas need kvalifitseeritakse. Võimalus tutvuda selle teabe ja nende materjalidega hiljemalt kohtuliku arutamise alguses on eriti oluline võimaldamaks sellel isikul või tema kaitsjal osaleda arutelul sisuliselt, vastavalt võistlevuse ja poolte võrdsuse põhimõttele, tehes tõhusalt teatavaks oma seisukoha.[45] Euroopa Kohus täpsustas ka, et süüdistatavale ja tema kaitsjale tuleb igal juhul mis tahes hetkel, mil süüdistuse kohta esitatakse üksikasjalikku teavet, eelkõige järgides võistlevuse ja poolte võrdsuse põhimõtet, anda piisav tähtaeg selle teabega tutvumiseks ning neil peab olema võimalik kaitse tõhusalt ette valmistada, esitada oma võimalikud seisukohad ja vajaduse korral mis tahes taotlused, eelkõige taotlused menetlustoimingute tegemiseks, mida nad võivad riigisisese õiguse alusel esitada. See nõue eeldab, et menetlus peatatakse vajaduse korral ning selle jätkamine määratakse hilisemale kuupäevale.[46]

[42] Vt 14. mai 2020. aasta kohtuotsus Staatsanwaltschaft Offenburg (C-615/18, EU:C:2020:376, punktid 70 ja 71). Euroopa Kohus lisas selle kohtuotsuse punktides 72 ja 73, et sama moodi nagu harta artiklit 47, mis on iseenesest piisav ega vaja täpsustamist liidu või riigisisestes õigusnormides, selleks et isikutel tekiks subjektiivne õigus, millele nad saavad vahetult tugineda, tuleb ka direktiivi 2012/13 artiklit 6 käsitada vahetu õigusmõjuga sättena ning seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul võtta oma pädevuse piires kõik vajalikud meetmed, et tagada artikli 6 täielik õigusmõju.

[43] 13. juuni 2019. aasta kohtuotsus Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punkt 51).

[44] Vt selle kohta 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt (C-612/15, EU:C:2018:392, punktid 90 ja 92).

[45] Vt 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt (C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 93).

[46] 13. juuni 2019. aasta kohtuotsus Moro (C-646/17, EU:C:2019:489, punkt 53).

83. Kui süüdistatavat, kes ei ilmu kohtuistungile, mille tulemusena tehakse kohtuotsus, esindab – nagu käsitletaval juhul – kaitsja, kes saab õigel ajal üksikasjaliku teabe süüdistuse kohta, et valmistada ette kaitse, on viimasel seega võimalus osaleda tulemuslikult aruteludes, väites vajaduse korral, et toiming ja menetlus tervikuna ei olnud nõuetekohane ning et süüdistus ei ole põhjendatud.

84. Eelnevate kaalutluste põhjal teen ettepaneku vastata esimese küsimuse teisele osale, et direktiivide 2010/64, 2012/13 ja 2016/343 sätteid tuleb koostoimes tõlgendada nii, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei ole nendega vastuolus võimalus mõista tagaselja kohut süüdistatava üle, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluse keelt ning kelle kohta ei ole võimalik kindlaks teha, et teda teavitati uurimise käigus kahtlustusest või süüdistusest tema vastu, sest tõlge oli ebaadekvaatne, kui seda süüdistatavat esindaval kaitsjal on võimalus väita, et toiming ja vastaval juhul menetlus tervikuna ei olnud nõuetekohane, sest rikuti õigust teabele. Direktiivi 2012/13 artiklit 6 tuleb koostoimes harta artikliga 47 tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui üksikasjalik teave süüdistuse kohta edastatakse selle süüdistatava kaitsjale, kelle üle mõistetakse kohut nii, et teda ei ole kohal, enne kui kohus hakkab arutama süüdistust sisuliselt ja selles hakkab toimuma arutelu, tingimusel et kohus võtab kõik vajalikud meetmed, et tagada kaitseõiguste järgmine ja menetluse õiglus.

C. Teine ja kolmas küsimus

85. Erinevalt esimesest eelotsuse küsimusest tundub mulle, et Ungari valitsuse vastuväited teise ja kolmanda küsimuse vastuvõetavuse osas, mille on peaaegu samas sõnastuses esitanud komisjon, peavad viima selleni, et need tunnistatakse vastuvõetamatuks. Võttes arvesse kohtuotsusest Miasto Łowicz tulenevaid juhiseid, ei ole nende küsimuste vastuvõetamatuses minu arvates enam mingit kahtlust. Teine ja kolmas küsimus on tüüpiline näide küsimustest, mille Euroopa Kohus soovib eelotsusemenetluses välistada küsimustena, mis on vastuolus selle õiguskaitsevahendi mõtte ja eesmärgiga, milleks on see, et Euroopa Kohus ja liikmesriigi kohus leiaksid oma vastavaid volitusi järgides koos lahenduse konkreetses vaidluses, mille viimane peab lahendama.

86. Oma teise ja kolmanda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt Euroopa Kohtult, kas ELL artiklit 19 ja harta artiklit 47 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus:

– riigisisene kohtuasju jaotavate kõrgete kohtuametnike nimetamise, kohtunike hindamise ja distsiplinaarmenetluste algatamise süsteem, mis annab OBH esimehele kui parlamendi nimetatud ametiisikule otsese ajutiselt ametisse nimetamise õiguse, millega eiratakse kandideerimismenetlusi ja pädevate kohtute arvamust;

– riigisisene tasustamissüsteem, mis näeb ette kohtunike töötasu, mis on madalam prokuröride omast, ning selle, et OBH esimees ja kohtute juhid määravad mitmesuguseid lisatasusid, mis on kohtunike põhitöötasuga võrreldes väga kõrged ning võivad seega potentsiaalselt kujutada endast ka põhjendamatut mõjutamist ja kohtu sõltumatuse rikkumist.

87. Juhuks, kui Euroopa Kohus peaks nendele küsimustele vastama jaatavalt, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas kohtumenetluses järgitakse õigust tõhusale õiguskaitsevahendile.

88. Tuleb meenutada, et eelotsusetaotluse esitamist ei õigusta mitte nõuandvate arvamuste saamine üldiste või hüpoteetiliste küsimuste kohta, vaid asjaolu, et see on vaidluse tõhusaks lahendamiseks olemuslikult vajalik, kusjuures Euroopa Kohtu ülesanne eelotsusemenetluse

raames on aidata eelotsusetaotluse esitanud kohtul lahendada vaidlus, mille viimane lahendama peab. Esitatud eelotsusetaotlus peab olema vajalik selleks, et eelotsusetaotluse esitanud kohus saaks tema menetluses olevas kohtuasjas teha otsuse, ning sel tingimusel võibki asjaomaseid eelotsuse küsimusi nimetada asjakohaseks ja need võib eelotsusetaotlusega esitada.[47]

89. Põhikohtuasi koosneb menetlusest, milles mõistetakse tagaselja kohut Rootsi kodaniku üle, keda tõlk teavitas talle ette heidetavatest faktilistest asjaoludest uurimise raames ning keda süüdistatakse Ungari relvi ja laskemoona reguleerivate õigusaktide rikkumises. Et eelotsusetaotluse esitanud kohtul on kahtlusi, kas riigisisesed kriminaalmenetlusnormid on liidu õigusega kooskõlas, küsib ta Euroopa Kohtult, missuguse ulatusega on õigus endale esitatud süüdistuse suulisele ja kirjalikule tõlkele niisuguses konkreetses kontekstis, kus süüdistatavat, kes kohtusse ei ilmu, esindab kaitsja – olukord, mis eeldab direktiivide 2010/64, 2012/13 ja 2016/343 mitme sätte tõlgendamist.

90. Seda arvestades ei vasta vastused, mida Euroopa Kohtult oodatakse küsimuses, kas liidu õiguse ja käsitletaval juhul ELL artikliga 19, tõlgendatuna koostoimes harta artikliga 47, on kooskõlas riigisisesed õigusaktid, mille kohaselt nimetab OBH esimees kohtute esimehed ajutiselt ametisse otse[48] ning mis käsitlevad kohtute töötasusid, eespool nimetatud vajalikkuse kriteeriumile.[49] Teiste sõnadega ei puuduta põhikohtuasi kuidagi Ungari kohtusüsteemi tervikuna, mille mõned aspektid võivad kahjustada õigusemõistmise ning konkreetsemalt eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõltumatust liidu õiguse elluviimisel.

91. Asjaolust, et põhikohtuasja ja harta artikli 47 ja isegi laiemalt ELL artikli 19 vahel võib eksisteerida seos, ei piisa, et vajalikkuse kriteerium oleks täidetud. On veel vaja, et nende sätete tõlgendus niisugusena, nagu seda on teise ja kolmanda küsimuse raames taotletud, oleks objektiivselt vajalik otsuse jaoks, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema, nagu see käsitletaval juhul ei ole. Ei ole aru saada, mil määral võib eelotsusetaotluse esitanud kohus olla sunnitud tegema juhiste põhjal, mis tulenevad nende õigusnormide tõlgendusest nende küsimuste sisu arvestades, põhikohtuasja lahendamiseks vajaliku otsuse.[50]

92. Lisaks, kuigi Euroopa Kohus on juba leidnud, et vastuvõetavad on eelotsuse küsimused, milles palutakse tõlgendada liidu menetlusnorme, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab oma otsuse tegemisel kohaldama, ei ole käesoleva kohtuasja raames esitatud teise ja kolmanda küsimuse ulatus niisugune. Ka ei tundu Euroopa Kohtu vastus nendele küsimustele olevat sellist laadi, mis annaks eelotsusetaotluse esitanud kohtule liidu õiguse tõlgenduse, mis võimaldab tal lahendada riigisisesed menetlusõiguslikud küsimused, enne kui ta enda menetluses oleva kohtuvaidluse sisuliselt lahendab. Eelnevat arvestades ei puuduta need küsimused seega liidu õiguse tõlgendamist, mis vastaks objektiivsele vajadusele lahendada need kohtuvaidlused, vaid need küsimused on üldist laadi ja on seega vastuvõetamatud.[51]

[47] Vt selle kohta 3. juuli 2014. aasta kohtuotsus Da Silva (C-189/13, ei avaldata, EU:C:2014:2043, punkt 36) ning kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 44 ja 45).

[48] Märgin, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused, kas ametisse nimetamised kohtutes on nõuetekohased, puudutavad konkreetsemalt Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus, Ungari) esimehe nimetamist, ilma et oleks väidetud, et viimane peaks osalema kriminaalmenetluses, mis on pooleli sellel kohtunikul, kes kuulub Pesti Központi Kerületi Bírósági koosseisu (Pesti linnaosa kohus, Ungari).

[49] Vt analoogia alusel 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Słubicach (C-623/18, ei avaldata, EU:C:2020:800).

[50] Vt selle kohta kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 48 ja 52) ning 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus Prokuratura Rejonowa w Słubicach (C-623/18, ei avaldata, EU:C:2020:800, punkt 30).

[51] Vt kohtuotsus Miasto Łowicz (punktid 50, 51 ja 53).

D. Viies küsimus

93. Oma viienda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas ELL artikli 19 lõiget 1, harta artiklit 47 ja ELTL artiklit 267 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis võimaldavad algatada kohtuniku suhtes distsiplinaarmenetluse sel põhjusel, et ta saatis Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse. Nii Ungari valitsus kui ka komisjon palusid tunnistada see küsimus vastuvõetamatuks – nõue, millega võib minu arvates rangelt juriidilisest seisukohast nõustuda, hoolimata eelotsusetaotluse esitamisele järgnenud asjaoludest, mis on eriti murettekitavad ja kahetsusväärsed, kui eufemistlikult väljenduda.

94. On teada, et 25. oktoobril 2019 koostas Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus) esimees dokumendi, millega algatas distsiplinaarmenetluse eelotsusetaotluse esitanud kohtu suhtes – esimene etapp protsessis, mille tulemusena pöördutakse distsiplinaarkohtusse, kes võib otsustada algatada tõesti menetluse ja määrata distsiplinaarkaristuse. Eespool nimetatud otsuse järgi heidetakse eelotsusetaotluse esitanud kohtule ette:

– esiteks, et ta ohustas kohtuniku elukutse mainet, võttes eelkõige arvesse Kúria otsust, millega eelotsusetaotlus tunnistati õigusvastaseks (kohtunike staatuse ja tasustamise seaduse § 105 punkt b)

– teiseks, et ta rikkus süüliselt kohtuniku ametikohaga seotud kohustusi selles mõttes, et Kúria otsusest tuleneb, et eksisteerib põhjus asjaomane kohtunik taandada isiklike etteheidete tõttu teatavate kohtuvõimu juhtide suhtes ning et asjaomane isik oleks pidanud teatama sellest taandamise põhjusest oma kohtu esimehele ning mitte olema edasi kohtunik põhikohtuasjas (kohtunike staatuse ja tasustamise seaduse § 105 punkt a).

95. 22. novembril 2019, s.o neli päeva pärast täiendava eelotsusetaotluse esitamist, võttis Fővárosi Törvényszéki (Pealinna Budapesti kohus) esimees distsiplinaarmenetluse algatamise dokumendi tagasi, mis tõi kaasa selle menetluse lõpetamise, ning seda põhjendusel, et kuigi temal kui kõnesoleva kohtu esimehel oli kohustus algatada distsiplinaarmenetlus, nõuavad kohtuvõimu huvid nüüd selle menetluse tagasivõtmist.

96. Nagu märgitud, võib Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsusetaotluse vastuvõetamatuks tunnistada ainult siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õigusnormi tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele vastus, millest on kasu.[52]

97. Selles küsimuses tuleb märkida, et see põhikohtuasi, mille kontekstis on Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus esitatud, ei puuduta distsiplinaarmenetluse algatamist eelotsusetaotluse esitanud kohtu suhtes ega ka kohtute põhikirja ja selle sätteid, mis käsitlevad kohtunike distsiplinaarvastutusele võtmise süsteemi. Lisaks on selge, et dokument, millega distsiplinaarmenetlus algatati, võeti tagasi ja see menetlus lõpetati. Seda arvestades ei puuduta viies Euroopa Kohtule esitatud küsimus liidu õiguse tõlgendamist, mis vastaks vajadusele lahendada vaidlus põhikohtuasjas, ning kui Euroopa Kohus peaks sellele vastama, esitaks ta nõuandva arvamuse üldistes või hüpoteetilistes küsimustes, nagu Ungari kohtunike võimalikud psühholoogilised reaktsioonid Kúria otsuse alusel algatatud distsiplinaarmenetlusele, mis puudutab tulevikus eelotsuse küsimuste esitamist. Viies eelotsuse küsimus tuleks seega tunnistada

[52] 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punktid 97 ja 98).

vastuvõetamatuks. Võttes aga arvesse, et otsus, millega algatatakse menetlus kohtunikule distsiplinaarkaristuse määramiseks selle eest, et ta esitas eelotsusetaotluse, on oma olemuselt tõsine otsus, näib mulle siiski hädavajalik, et Euroopa Kohus meenutaks oma otsuses kohtuotsuse Miasto Łowicz punkte 55–59, et valgustada liikmesriigi pädevaid asutusi ja hoida ära igasugune sedasorti tegevus tulevikus. [53]

98. Et täita oma Euroopa Kohtu abistamise ülesanne täielikult, käsitlen siiski lühidalt seda õhkõrna teed, milleks oleks viienda eelotsuse küsimuse vastuvõetavaks tunnistamine. On niisiis mõeldav pidada täiendavat eelotsusetaotlust jagamatuks tervikuks, milles neljas ja viies küsimus on tihedalt seotud, et mitte öelda lahutamatud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib nende küsimustega teada, kas ta võib liidu õiguse alusel jätta Kúria otsuse kohaldamata, et teha põhikohtuasjas otsus, mis hõlmab eelotsust, ilma et ta peaks kartma, et tema suhtes algatatakse uuesti distsiplinaarmenetlus, mis põhineb just sellel kohtuotsusel, kusjuures kõik see moodustab menetluslikku laadi probleemi, mis tuleb lahendada *in limine litis*.

99. Selles küsimuses märgin, et kohtuotsuse Miasto Łowicz punktis 51 kasutatud väljendit „riigisisese õiguse menetluslikud küsimused“ iseloomustab asjaolu, et see on üldine, nagu olema peabki, sest termini „küsimused“ – mitte „sätted“ – valik annab tõenäoliselt tunnistust Euroopa Kohtu soovist jätta endale teatav paindlikkus ELTL artiklist 267 tuleneva vajalikkuse kriteeriumi tõlgendamisel. See väljend võib seega hõlmata iga küsimust, mida ei hõlma vaidluse sisuline lahendamine, kuid mis aitab sellele kaudselt kaasa, ehkki seejuures ei kohaldata rangelt võttes õigusaktidest või kohtupraktikast tulenevat reeglit, mis reguleerib pädeva kohtu poole pöördumist, menetluse käiku, selle lahendust või õiguskaitsevahendeid. [54]

100. Eelnevat arvestades oleks Euroopa Kohtu vastus neljandale ja viiendale küsimusele – käsitletuna koos – niisugune, et võib anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule liidu õiguse tõlgenduse, mis võimaldab tal lahendada riigisisese menetlusküsimuse enne, kui ta saab teha otsuse sisulistes küsimustes vaidluses, mille ta lahendama peab. Käsitletaval juhul on tegemist põhikohtuasjas kriminaalmenetluse jätkamise tingimustega Euroopa Kohtu sellise otsuse tulemusena, millega vastatakse eelotsusetaotlusele, mis tunnistati õigusvastaseks liikmesriigi kõrgeima kohtu otsusega, mis oli ka aluseks distsiplinaarmenetluse algatamisele eelotsusetaotluse esitanud kohtu suhtes. Kui Euroopa Kohus peaks otsustama tunnistada viienda küsimuse vastuvõetavaks, näib mulle, et sisuline vastus on antud selgelt kohtuotsuse Miasto Łowicz punktides 55–59.

[53] Tuleb meenutada kohtujurist Geelhoedi nii õigeid sõnu tema ettepanekus kohtuasjas komisjon *vs*. Itaalia (C-129/00 EU:C:2003:656), mille kohaselt liikmesriikide kohtud „kujutavad endast korraga nii tagatist kui ka vastasvõimu liikmesriigis juhuks, kui riigi teised organid rikuvad kohustusi, mis neil aluslepingu kohaselt on“.

[54] See olukord eristub just olukorrast, kus Euroopa Kohus tunnistas vastuvõetavaks eelotsuse küsimused, mis puudutavad liidu õiguses selliste „menetlusnormide“ tõlgendamist, mida asjaomane eelotsusetaotluse esitanud kohus peab oma otsuse tegemisel tõlgendama, nagu on meenutatud kohtuotsuse Miasto Łowicz punktis 50. Oluline on märkida, et Euroopa Kohus on leidnud, et mõiste „otsuse tegemine“ ELTL artikli 267 teise lõigu tähenduses hõlmab kogu „menetlust, mille tulemusel teeb“ eelotsusetaotluse esitanud kohus „otsuse“, ja järelikult tuleb seda tõlgendada laialt, et vältida olukorda, kus paljusid menetlusküsimusi käsitatakse vastuvõetamatutena ja sellistena, mida Euroopa Kohus ei saa tõlgendada, ja et Euroopa Kohtul oleks võimalik tõlgendada kõiki liidu õiguse menetlusnorme, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kohaldama (28. veebruari 2019. aasta kohtuotsus Gradbeništvo Korana, C-579/17, EU:C:2019:162, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

V. Ettepanek

101. Eelnevate kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Pesti Központi Kerületi Bírósági (Pesti linnaosa kohus, Ungari) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Kui on olemas riigisisese õiguse normid, mis käsitlevad erakorralise kaebuse esitamist selle õiguse ühtlustamise eesmärgil otsuse peale, millega esitatakse eelotsusetaotlus, tuleb ELTL artiklit 267 tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisuguste õigusnormide kohaldamine, mis võimaldavad seda kaebust lahendaval kõrgema astme kohtul tunnistada selle otsuse õigusvastaseks, jättes muutmata selle õiguslikud tagajärjed põhikohtuasjas läbi viidava menetluse peatamise ja eelotsusemenetluse jätkamise suhtes, ning seda põhjendusel, et esitatud eelotsuse küsimused ei ole vaidluse lahendamiseks vajalikud ning nende eesmärk on saavutada see, et riigisisene õigus tunnistatakse liidu õigusega vastuolus olevaks. Liidu õiguse esimus kohustab eelotsusetaotluse esitanud kohut jätma kõrvale need õigusnormid ja kohtuotsused, milles neid kohaldatakse.

2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiivi 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses artikleid 2, 3 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need kohustavad liikmesriike tagama kahtlustatavatele või süüdistatavatele, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluse keelt, võimaluse esitada kaebus selle kohta, et suulise tõlke kvaliteet ei olnud piisav ega võimaldanud neil saada aru, missuguseid faktilisi asjaolusid neile ette heidetakse, ega kasutada oma kaitseõigusi. Direktiivi 2010/64 artikli 5 lõige 2 ei kohusta liikmesriike looma nõutava kvalifikatsiooniga sõltumatute tõlkijate ja tõlkide registrit.

3. Direktiivi 2010/64, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiivi 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul, sätteid tuleb koostoimes tõlgendada nii, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei ole nendega vastuolus võimalus mõista tagaselja kohut süüdistatava üle, kes ei räägi või ei mõista kriminaalmenetluse keelt ning kelle kohta ei ole võimalik kindlaks teha, et teda teavitati uurimise käigus kahtlustusest või süüdistusest tema vastu, sest tõlge oli ebaadekvaatne, kui seda süüdistatavat esindaval kaitsjal on võimalus väita, et toiming ja vastaval juhul menetlus tervikuna ei olnud nõuetekohane, sest rikuti õigust teabele. Direktiivi 2012/13 artiklit 6 tuleb koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus see, kui üksikasjalik teave süüdistuse kohta edastatakse selle süüdistatava kaitsjale, kelle üle mõistetakse kohut nii, et teda ei ole kohal, enne kui kohus hakkab arutama süüdistust sisuliselt ja selles hakkab toimuma arutelu, tingimusel et kohus võtab kõik vajalikud meetmed, et tagada kaitseõiguste järgmine ja menetluse õiglus.